

The Right to Abortion in Ireland

Winner of the ELSA Finland Essay Competition on Medical and Bio Law

Keywords: The European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms, The European Court of Human Rights, human rights, sexual and reproductive rights, medical law, the legal status of women, abortion, ethics

Saara Miettinen¹

English Abstract

Abortion in Ireland is prohibited unless the woman's life is at risk. The issue has generated controversy, because the Irish abortion legislation remains among the most restrictive in Europe. In 2010, the European Court of Human Rights (ECtHR) ruled that Ireland had failed to regulate access to abortion, after which the country started a slow process towards passing new abortion legislation. As a result, the Protection of Life During Pregnancy Act was enacted in July 2013. The purpose of the Act is to clarify legal requirements that allow termination of pregnancy.

The aim of this article is to outline the changes that have affected the abortion legislation. In this respect, the effect of EctHR rulings and the European Convention on Human Rights (ECHR) are central to understanding the recent developments. The main finding is that despite pressure for reform, the new legislation allows terminations only in limited circumstances, thus improving the rights of very few women. In addition, the implementation remains ineffective, because the free movement of persons provides an option for the Irish women to travel within the European Union, the closest 'abortion tourism' destination being Great Britain.

1 Saara Miettinen is a master's student at the University of Helsinki, Faculty of Law, and writing her master's thesis on abortion rights in the European Union. Her essay The Right to Abortion in Ireland won the ELSA essay competition on health tourism in 2013. The competition was arranged in cooperation with the discipline of medical and bio law and with Helsinki Law Review.

Full Essay in Finnish

Oikeus aborttiin Irlannissa

ELSA Finlandin bio- ja lääkintäoikeudellisen esseekilpailun voittaja

Asiasanat: Euroopan ihmisoikeussopimus, Euroopan ihmisoikeustuomioistuin, ihmisoikeudet, seksuaali- ja lisääntymisoikeudet, lääkintäoikeus, naisen oikeusasema, abortti, etiikka

1 Johdanto

Raskaudenkeskeytys on Irlannissa sallittu vain naisen hengen ollessa vaarassa. Maan aborttilainsäädäntö on yksi Euroopan tiukimmista ja kiistanalaisimmista, ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on käsitellyt useita sitä koskevia valituksia.

Tässä artikkelissa käsittelemme Euroopan ihmisoikeussopimuksen (EIS) ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (EIT) tuomioiden vaikutusta Irlannin raskaudenkeskeyttämistä koskevan lainsäädännön kehitykseen. Tuorein tällainen lainsäädäntöhanke on kesällä 2013 voimaan tullut uusi laki raskauden keskeyttämisestä eli *Protection of Life During the Pregnancy Act* -laki², joka säätää raskaudenkeskeytykset sallivista erikoistilanteista.

Uusi laki selkeyttää aiempaa normistoa, jonka vaikeatulkintaisuus on johtanut raskauskomplikaatiosta kärsineiden naisten kuolemiin. Lainsäädännön muutosta vauhditti kuolemantapaus syksyllä 2012. Tuolloin 31-vuotias Irlannissa oleskellut intialaisnainen menehtyi, koska lääkärit eivät keskeyttäneet hänen terveytensä vaarantanutta raskautta. Lääkärit kieltäytyivät abortista vedoten lainsäädännön epäselvyyteen ja mahdollisiin laittoman abortin sanktioihin.

Lainsäädännön muutosprosessin kartoittamisen ohessa artikkeli sivuaa myös käytännön toteutuksen teemoja. Voidaan kysyä, kuinka tehokkaita lainsäädännön jäljelle jääneet rajoitukset ovat, jos kansalaisilla on mahdollisuus matkustaa toiseen jäsenvaltioon saamaan hoitoa. Abortin saamisen hankaluus Irlannissa on johtanut aborttiturismiksi kutsuttuun ilmiöön,

² Protection of Life During Pregnancy Act 2013 number 35 of 2013.

mikä tarkoittaa sitä, että irlantilaiset matkustavat ulkomaille suorittamaan abortin. Erityisen tavallista on valita kohdemaaksi Iso-Britannia.

2 Irlannin aborttilainsäädännön kehitys

2.1 Lainsäädännön tausta

Irlanti on yksi Euroopan uskonnollisimmista valtioista ja katolisella kirkolla on historiallisista syistä yhteiskunnassa erittäin vahva rooli. Irlannin itsenäistymispyrkimykset Iso-Britanniasta vain vahvistivat kirkon asemaa. Kun itsenäisyys vihdoinkin saavutettiin, kirjoitettiin Irlannin perustuslaki katolisen kirkon oppien mukaan. Tällä on vaikutuksensa vielä nykypäivänä, ja se näkyy aborttilainsäädännössä.

Irlannin tiukalla aborttisäätelyllä on pitkä historia: Irlannin lainsäädäntöön on sisältynyt rangaistus abortin teosta vuodesta 1861 saakka. Irlannin rikoslaki, *Offences Against Person Act*, sääti abortin tekemisestä ankarat rangaistukset. Nyt kohtien 58 ja 59 kriminalisoinnit on osin kumottu ja osin sisällytetty muokattuina lakiin hengen suojelemisesta raskauden aikana.³

Irlannin ja Englannin lainsäädännöt olivat toisiaan vastaavat vuoteen 1967 saakka. Tuolloin Englannissa säädettiin laki raskaudenkeskeytyksistä, joka mahdollisti abortin tietyin ehdoin, kuten naisen hengen ollessa vaarassa tai jos sikiöllä todetaan vakava epämuodostuma.

Muun Euroopan myönteisemmäksi muuttunut suhtautuminen aborttiin aiheutti Irlannissa pelkoa. Ensinnäkin irlantilaisilla olisi nyt mahdollisuus matkustaa maan rajojen ulkopuolelle raskaudenkeskeytykseen. Toiseksi aborttiturismi voisi johtaa siihen, että aborttirajoitukset eivät tosiasiassa toimisi vaan muuttuisivat symboliseksi. Tämä loisi paineita maan aborttilainsäädännön uudistamiseen.⁴

Irlannin parlamentti kiristi säätelyä. Vuonna 1979 parlamentti sääti perheensuunnittelulain⁵, joka kielsi julkaisemasta kirjoja tai lehtiä, jotka roh-

3 Protection of Life During Pregnancy Act 2013 number 35 of 2013.

4 Cole 1993, s. 115–117.

5 Health (family planning) Act, Number 20 of 1979.

kaisevat abortin tekoon.⁶ Myös perustuslakia muutettiin. Sikiön oikeus elämään turvattiin perustuslain tasolla vuonna 1983.⁷

Ennen vuoden 1983 lisäystä perustuslain 40.3 oli seuraavassa muodossa:

1. Valtio kunnioittaa ja suojelee kansalaisten henkilökohtaisia oikeuksia.
2. Valtio suojelee parhaansa mukaan epäoikeudenmukaisilta hyökkäyksiltä jokaisen kansalaisen elämää, kunniaa ja henkilökohtaista omaisuutta.

Jo ennen vuoden 1983 lisäystä perustuslain tulkittiin kieltävän abortin. 1980-luvun alussa Irlannissa alkoi esiintyä pelkoa, että laintulkinnan avulla abortti voitaisiin katsoa sallituksi. Niinpä perustuslakiin säädettiin kohta 40.3.3:

3. Valtio tunnustaa sekä syntymättömän lapsen että äidin oikeuden elämään taaten laeissaan niin pitkälle kuin mahdollista tuon oikeuden suojelemisen.

2.2 The Attorney General v. X and Others

Tärkeä tapaus perustuslain 40.3.3 tulkinnan kannalta on Irlannin korkeimman oikeuden ratkaisu *The Attorney General v. X and Others* -tapauksessa vuonna 1992. 14-vuotias tyttö oli tullut raskaaksi raiskauksen seurauksena. Tyttö uhkasi tehdä itsemurhan, jos hän joutuisi synnyttämään lapsen. Hänen vanhempansa aikoivat viedä tytön Englantiin raskaudenkeskeytykseen. Irlannin viranomaiset yrittivät estää tyttöä matkustamasta Englantiin, ja tapaus eteni korkeimpaan oikeuteen. Korkein oikeus puolsi ratkaisussaan naisen oikeutta aborttiin, jos tämän henki on vaarassa.⁸

X-tapauksen jälkeen perustuslakia täydennettiin. Säädettiin lisäys, ettei momentti rajoita henkilöiden oikeutta matkustaa. Tämä tarkoitti, että nainen sai matkustaa ulkomaille tehdäkseen abortin. Toinen lisäys oli, että momentti ei rajoita vapautta saada ja tarjota valtiossa informaatiota muissa maissa olevista palveluista, jotka ovat kyseisessä maassa laillisia. Tämä teki lailliseksi luvan tarjota tietoa koskien abortin tekemistä ulkomailta. Epäselvyyttä aiheutti se, että oikeuskäytännössä abortti oli tietyissä tilanteissa sallittu, mutta se oli edelleen kriminalisoitu Irlannin rikoslaisissa.

6 Cole 1993, s. 115–117.

7 Cole 1993, s. 115–117.

8 Irlannin korkein oikeus *The Attorney General v. X and the Others*.

3 Euroopan ihmisoikeussopimus ja abortti

3.1 Euroopan ihmisoikeussopimuksen tulkinnasta

Euroopan ihmisoikeussopimus tuli voimaan 1953, ja sopimuksen noudattamista valvoo Euroopan ihmisoikeustuomioistuin. Tuomioistuin käsittelee sekä valtiovalituksia että kansalaisen tai kansalaisjärjestöjen tekemiä yksilövalituksia.

EIS:n määräykset ovat monin osin yleisluontoisia. Ihmisoikeussopimusten erityisluonne erityisesti yksilöille oikeuksia luovana instrumenttina vaikuttaa tulkintaan.⁹ Tulkinnassa on otettava huomioon sopimuksen tarkoitus ja päämäärä.¹⁰ *Autonomisen tulkinnan periaatteen* mukaan sopimustekstissä käytetyillä käsitteillä on itsenäinen merkityksensä, joka ei välttämättä ole yhteneväinen käsitteen kansallisten vastineiden kanssa. Autonominen tulkinta korostaa EIS:n ilmentävän sopimusvaltioiden yhteiseen perintöön kuuluvien perusoikeuksien ja -vapauksien edistämistä.

Yhteinen perintö koostuu demokraattisen yhteiskunnan arvoista. Nämä arvot kuitenkin muuttuvat ja näin ollen myös EIS:n tulee muuttua pysyäkseen ajankohtaisena.¹¹ Tästä muutoksesta seuraa sopimukselle tunnusomainen evolutiivisuus.¹² Evolutiivinen piirre on tuomioistuimen tulkintakäytännössä huomattavasti tärkeämpi kuin pitäytyminen sopijapuolten alkuperäisessä tarkoituksessa. Tuomioistuin soveltaa usein oikeusvertailevaa lähestymistapaa selvittääkseen ovatko yhteiskunnallinen ilmapiiri ja demokraattiset arvot muuttuneet.

3.2. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 2 artikla: oikeus elämään

Raskauden keskeytyksen yksi keskeisimmistä kysymyksistä on sikiön oikeudellinen asema ja mahdollinen oikeus elämään. Oikeudesta elämään säädetään Euroopan ihmisoikeussopimuksen 2 artiklassa. Euroopan ihmisoikeus-

9 Ibid., s. 210.

10 Kts. esim. Soering 1989.

11 Pellonpää 2005, s. 212–213.

12 Kts. esim. Tyrer 1978.

tuomioistuimien on luonnehtinut tämän artiklan olevan eräs kaikkein perustavimmanlaatuista sopimusmääräyksistä.¹³ 2 artiklassa säädetään seuraavasti:

1. Jokaisen oikeus elämään on suojattava laissa. Keneltäkään ei saa riistää hänen elämänsä tahallisesti paitsi tuomioistuimen päätöksen täytäntöön panemiseksi silloin, kun hänet on tuomittu rikoksesta, josta laissa määrätään tällainen rangaistus.
2. Elämän riistämistä ei voida katsoa tämän artiklan vastaiseksi teoksi silloin, kun se seuraa voimaankäytöstä, joka on ehdottoman välttämätöntä:
 - a) kenen hyvänsä puolustamiseksi laittomalta väkivallalta;
 - b) laillisen pidätyksen suorittamiseksi tai laillisen vapaudenriiston kohteeksi joutuneen henkilön paon estämiseksi;
 - c) mellakan tai kapinan kukistamiseksi laillisin toimin.

2 artikla luo valtiolle sekä positiivisia että negatiivisia velvollisuuksia. Valtioiden täytyy ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin turvatakseen sen oikeudenkäyttöpiiriin kuuluvien henkilöiden elämän turvaamiseksi¹⁴. Tämä tarkoittaa, että valtiolla on velvollisuus turvata oikeus elämään järjestämällä riittävät oikeudelliset ja hallinnolliset takeet¹⁵, käytännöllisellä ja tehokkaalla tavalla¹⁶. 2 artikla edellyttää sairaaloilta potilaidensa hengen ja terveyden suojelemista.¹⁷ 2 artikla edellyttää myös tehokasta tuomioistuinjärjestelmää terveydenhuollon piirissä sattuneiden, potilaiden kuolemaan johtaneiden tapausten selvittämiseksi.¹⁸

3.3 Abortti tulkintakäytännössä

EIS 2 artiklan suojaaman elämän alku- ja loppuajankohtaa ei ole määritetty yksiselitteisesti lainsäädännössä eikä oikeuskäytännössä. Tuomioistuimen käsiteltävänä on ollut paljon aborttilainsäädäntöön liittyviä valituksia, joissa mahdollisuus määritellä käsitettä olisi ollut, mutta tuomioistuin on jättänyt tämän mahdollisuuden käyttämättä.¹⁹

13 Kts. esim. *Pretty v. Iso-Britannia*.

14 “appropriate steps to safeguard the lives of the people within their jurisdiction.” *LCB v. Iso-Britannia* 1998.

15 D.J. Harris ym., s. 37–38.

16 “practical and effective way” *McCann v. Iso-Britannia* 1995.

17 “hospitals whether private or public, to adopt measures for the protection of patients’ lives.” *Calvelli ja Ciglio v. Italia* 2002.

18 *Ibid.*

19 Kts. esim. *A, B ja C v. Irlanti* 2010.

X v. Iso-Britannia tapauksessa EIT arvioi, että termiä ”jokainen” ei voida soveltaa sikiöihin ennen syntymää. Se totesi kuitenkin, ettei sen soveltumista erittäin harvoissa tapauksissa voida sulkea pois.²⁰

Vo v. Ranska -tapauksessa²¹ Euroopan ihmisoikeustuomioistuin totesi, että sopimus ei määritä ketkä kuuluvat 2 artiklan soveltamispiiriin. Perusteluissa EIT totesi, että ei ole tavoiteltua ja jopa mahdotonta vastata abstraktiin kysymykseen, onko syntymätön lapsi henkilö 2 artiklan tarkoittamassa mielessä.

Ei ole olemassa eurooppalaista konsensusta siitä, mistä elämä alkaa. Myöskään biolääketiedesopimus ei määrittele termiä ”jokainen”. Tuomioistuimen mukaan jäsenvaltioilla tulee olla suuri harkintamarginaali asiassa. On parempi säätää sopimuksen tarkemmasta soveltumisesta kansallisella tasolla.

Tuomioistuimen oikeuskäytännöstä ja jäsenmaiden aborttilainsäädännöstä voi vetää päätelmän, että syntymätöntä lasta ei voi pitää henkilönä, jota 2 artikla välittömästi suojaisi. Jos syntymättömällä lapsella on oikeus elämään, on tämä oikeus alistettu äidin oikeuksille. Ei ole kuitenkaan täysin poissuljettua, että tietyissä tilanteissa suoja voisi ulottua koskemaan myös syntymätöntä lasta. Myös kysymys sopimuksen puitteissa sallitun abortin rajoista on auki.

4 Euroopan ihmisoikeussopimus ja Irlanti

4.1 Open Door ja Dublin Well Woman v. Irlanti – aborttilainsäädäntö ja sananvapaus

Open Door ja Dublin Well Woman v. Irlanti -tapauksessa²² Euroopan ihmisoikeustuomioistuin otti kantaa Irlannin aborttilainsäädännön ja sananvapauden suhteeseen. Perusteluissaan se arvioi myös maan aborttilainsäädännön oikeellisuutta.

²⁰ EIT *X. v. Iso-Britannia* 8416/79.

²¹ EIT *Vo v. Ranska* 53924/00 8.6.2004.

²² EIT *Open Door ja Dublin Well Woman v. Irlanti* 29.10.1992.

Tapauksessa oli kyse raskaudenkeskeytyksiä koskevan tiedottamisen rajoituksesta. Tapauksessa irlantilainen tuomioistuin oli kieltänyt valittajajyhteisöjä jakamasta raskaana oleville naisille tietoja mahdollisuudesta saada abortti ulkomailla. Tämän kannan vahvisti myös Irlannin korkein oikeus.

EIT totesi ratkaisussaan, että Irlanti oli loukannut EIS:n sananvapautta koskevaa artiklaa 10. On sananvapauden vastaista kieltää jakamasta materiaalia, joka koskee abortin saamista ulkomailla.

Sen sijaan perusteluissaan EIT totesi, että Irlannin lainsäädännön syntymättömälle lapselle turvaamat oikeudet perustuvat moraalisiin arvoihin, joista irlantilaiset ovat kansanäänestyksellä päättäneet. EIT:n mukaan moraalien suojaaminen on hyväksyttävä tarkoituksella sananvapauden rajoittamiseksi. EIT totesi, että erityisesti vakaumuksellisissa asioissa kansallisilla viranomaisilla on laaja harkintavalta.

EIT huomautti kuitenkin, ettei harkintavalta ole rajaton: vaikka valtio voi itse päättää perustuslaissa säädettyjen oikeuksien toteuttamisesta, toimien on oltava sopusoinnussa EIS:n asettamien velvoitteiden kanssa.²³

4.2 EIT: A, B ja C v. Irlanti – aborttilainsäädäntö ja terveyden sekä yksityis- ja perhe-elämän suoja

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käsittelemässä A, B ja C v. Irlanti -tapauksessa kolme irlantilaista naista valitti maan aborttilainsäädännön Euroopan ihmisoikeussopimuksen vastaisuudesta. Kantajien mukaan lainsäädäntö vaaransi heidän terveytensä sekä yksityiselämänsä suojan ja leimasi ja nöyryytti heitä. Yksi kantajista esitti aborttilainsäädännön vaarantaneen hänen oikeutensa elämään. Kaksi kantajista oli Irlannin kansalaisia ja yksi Lietuan kansalainen. Kaikki kolme matkustivat Iso-Britanniaan vuonna 2005 saadakseen abortin.²⁴

A ja B tarvitsivat raskaudenkeskeytystä sosiaalisista syistä, koska kumpikaan ei uskonut pystyvänsä huolehtimaan syntyvästä lapsesta. Molemmat suorittivat operaation Iso-Britanniassa ja joutuivat komplikaatioiden vuoksi

²³ EIT Open Door ja Dublin Well Woman v. Irlanti 29.10.1992.

²⁴ EIT A, B ja C vastaan Irlanti 16.12.2010.

sairaalahoitoon Irlantiin palattuaan. C:n syy raskaudenkeskeytykseen oli epäily mahdollisesta sikiövauriosta. Syöpää sairastaneelle C:lle oli raskauden jo alettua tehty testejä, jotka saattoivat vahingoittaa sikiötä. C ei saanut hoitavilta lääkäreiltä asianmukaista tietoa sikiövaurion mahdollisuudesta, joten hän matkusti Iso-Britanniaan raskaudenkeskeytykseen. Myös C tarvitsi Irlannissa sairaalahoittoa operaation aiheuttamien komplikaatioiden takia.

A, B ja C valittivat Irlannin aborttilainsäädännön rikkovan EIS:n artikloita 2, 3, 8, 13 ja 14. Hakijoiden mukaan lainsäädäntö vaarantaa heidän oikeutensa elämään (2 artikla), on vaaraksi heidän terveydelleen (3 artikla) ja loukkaa oikeutta nauttia yksityis- ja perhe-elämän suojaa (8 artikla). Valtio ei myöskään ollut onnistunut takaamaan heille tehokkaita oikeussuojakeinoja (13 artikla). Kielto rikkoi heidän mukaansa myös syrjinnänvastaista kieltoa asettamalla heidät eriarvoiseen asemaan sukupuolensa ja taloudellisen asemansa takia (14 artikla).

Tuomioistuin hyväksyi 8, 13 ja 14 artikloihin perustuvat valitukset mutta hylkäsi 2 ja 3 artikloihin perustuneet valitukset. Perusteluissaan tuomioistuin käsitteli ensisijaisesti 8 artiklan loukkausta.

EIS 8 artiklassa säädetään oikeudesta nauttia yksityis- ja perhe-elämän kunnioitusta. Säännös on muotoiltu näin:

Jokaisella on oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämäänsä, kotiinsa ja kirjeenvaihtoaan kohdistuvaa kunnioitusta.

Viranomaiset eivät saa puuttua tämän oikeuden käyttämiseen paitsi silloin kun laki sen sallii ja se on demokraattisessa yhteiskunnassa välttämätöntä kansallisen ja yleisen turvallisuuden tai maan taloudellisen hyvinvoinnin vuoksi, tai epäjärjestyksen ja rikollisuuden estämiseksi, terveyden tai moraalien suojaamiseksi, tai muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi.

Kyse on siis yksilön edun ja yleisen edun välisestä punninnasta. EIS 8 artikla suojaa ensisijaisesti yksilön vapautta suhteessa viranomaisten toimintaan. Useissa tapauksissa artiklan on myös tulkittu edellyttävän valtiolta paitsi pidättäytymistä tietyistä toimenpiteistä myös positiivisia toimenpiteitä. Artiklasta ei voida suoraan johtaa kantaa aborttiin. Vaikka yksityiselämän suo-

ja taataankin jokaiselle, sen ei ole katsottu sallivan aborttia naisille kaikissa tilanteissa. Myöskään abortin kieltoa ei sopimuksesta voi johtaa.²⁵

EIT arvioi, että A:n ja B:n kohdalla kyseessä oli puuttuminen hakijoiden yksityiselämän suojaan. Sen hyväksyttävyyttä tuli arvioida EIS 8(2) artiklan mukaan.

EIT totesi laillasäättämiskaavan toteutuneen ja viittasi tässä aiempaan *Open Door* -tapaukseen, jossa Irlannin perustuslain 40.3.3 oli todettu ihmisoikeussopimuksen mukaiseksi. Lainsäädäntö tältä osin selvää, sillä A ja B pystyivät hyvin päättämään, ettei abortti ollut mahdollinen terveys- ja hyvinvointisyyistä.

Toinen kysymys koski rajoituksen hyväksyttävää tarkoitusta. Tässäkin oikeus viittasi *Open Door* -tapaukseen. Tapauksessa EIT oli hyväksynyt Irlannin kansan enemmistön moraalisiin arvoihin perustuvan syntymättömän lapsen oikeuksien suojan olevan hyväksyttävä tarkoitusta. Hakijat vetosivat, että Irlannin kansan näkemys abortista olisi *Open Door* -tapauksen jälkeen muuttunut, mutta tuomioistuin piti kantansa.

Viimeinen kysymys koski sitä, oliko rajoitus välttämätön. EIT:n mukaan Irlannin hyvin suppea aborttioikeus mahtui valtion harkintamarginaaliin, koska se perustuu irlantilaisiin moraalikäsitteisiin syntymättömän oikeudesta elämään. Abortin rajoitus on myös oikeassa suhteessa kantajien ja syntymättömän oikeuksien välillä. EIS 8 artiklaa ei oltu rikottu A:n ja B:n kohdalla.

EIT keskittyi C:n kohdalla 8 artiklan valtion kohdistamiin positiivisiin velvoitteisiin. Se arvioi, onko valtiolla velvollisuus suojata kansalaisen EIS 8 artiklan turvaamia oikeuksia tarjoamalla tehokkaita ja saatavissa olevia keinoja lainmukaisen abortin toteuttamiseksi. EIT toteaa, että negatiivisten velvoitteiden kohdalla valtiolla on tietty harkintamarginaali. Valtio voi tämän harkintamarginaalinsa puitteissa päättää, mitkä ovat sallitun abortin rajat. Lain tulee kuitenkin olla muotoiltu johdonmukaisesti ja niin, että se on sopusoinnussa EIS:n velvoitteiden kanssa.

²⁵ Kts. esim. Pellonpää 2005.

EIT esitti huolensa Irlannissa käytössä olevan lääkärin ja potilaan välisen konsultaation tehokkuudesta aborttiasioissa. Lainsäädännössä abortin ehdot on esitetty liian yleisellä tasolla. Perustuslain 40.3.3 ja korkeimman oikeuden linjauksen mukaan abortti on sallittu, kun naisen elämä on tosiasiallisesti ja merkittävästi uhattuna. Lainsäädännöstä tai oikeuskäytännöstä ei kuitenkaan voi yksiselitteisesti arvioida, millä kriteerein riskiarvio tehdään. Myös rikoslain abortin kriminalisoivat pykälät lisäävät epätietoisuutta laillisen abortin ehdoista ja laskevat ns. *chilling effect* -vaikutuksen kautta sekä lääkärin että potilaiden halukkuutta suorittaa aborttia. Lailla ei ole myöskään säädetty tilanteista, joissa potilaan ja hoitavan lääkärin tai kahden lääkärin arviot potilaan terveydentilasta eriyvät.

EIT:n mielestä näiden puutteiden takia lakiin kirjatun ja tosiasiallisen aborttioikeuden välillä on ristiriita. EIT totesi, että viranomaiset ovat epäonnistuneet noudattamaan positiivisten velvoitteidensa noudattamisessa ja C:n yksityiselämän suojaa on rikottu. EIS 8 artiklaa oli siis rikottu.²⁶

5 Protection of Life During Pregnancy Act 2013 -laki

Edellä on selostettu kuinka EIS jättää jäsenvaltioiden itsensä ratkaistavaksi laillisen abortin edellytykset. Jos jäsenvaltio sallii abortin, on sen määriteltävä laillisen abortin edellytykset. Edellä selostetussa ratkaisussa *A, B ja C v. Irlanti* EIT totesi Irlannin aborttilainsäädännön olevan EIS:n vastainen, koska se ei määrittele sallitun abortin rajoja. Tämä johti siihen, etteivät naiset voineet tosiasiallisesti käyttää lain heille suomaa oikeutta aborttiin. Tuomio velvoitti Irlannin muuttamaan lainsäädäntönsä EIS:n mukaiseksi. Irlannilta kesti lähes kolme vuotta korjata lainsäädännön aukko. Vuonna 2012 joulukuussa Irlannin hallitus aloitti lainsäädäntötoimet oikeustilan selkeyttämiseksi. Irlannin hallitus hyväksyi 30.4.2013 lakiehdotuksen hengen suojelemisesta raskauden aikana.²⁷

Painetta uudistukseen lisäsi syksyllä 2012 tapahtunut kuolemantapaus. 31-vuotias intialainen, Irlannissa asunut *Savita Halappanavar* menehtyi sairaalassa, kun häneltä evättiin oikeus aborttiin. *Halappanavar* hakeutui

²⁶ EIT A, B ja C vastaan Irlanti 16.12.2010.

²⁷ Protection of life during Pregnancy Bill 2013.

sairaalahoitoon 21. lokakuuta ja hänen todettiin kärsivän keskenmenosta. *Halappanavar* oli 17. viikolla raskaana. Lääkärit olivat varmoja, että sikiö kuolisi. *Halappanavar* pyysi aborttia, mutta tähän ei suostuttu, koska sikiön sydän sykki vielä. Hän menehtyi sairaalassa infektiin 28. lokakuuta.²⁸

Kesällä 2013 Irlannin parlamentti käsitteli lakiehdotusta ja se hyväksyttiin parlamentin ylä- että alahuoneessa. Irlannin presidentti *Michael D. Higgins* allekirjoitti lain 30.7.2013.²⁹

Laki erottelee kolme erilaista tilannetta, jolloin raskaus voidaan keskeyttää.³⁰ Naisen hengen vaarantavan fyysisen sairauden takia kaksi lääkäriä voivat päättää naisen tutkittuaan raskauden keskeytyksestä, kun on olemassa todellinen ja merkittävä riski, että nainen menettää henkensä ja raskauden keskeytys on ainoa mahdollisuus välttää riski. Toisen lääkäreistä tulee olla synnytyslääkäri ja toisen kyseisen alan erikoislääkäri. Tarvittaessa päätöksen tekevät lääkärit voivat konsultoida myös naista hoitavaa yleislääkäriä.³¹ Häätätapauksessa yksi lääkäri päättää raskaudenkeskeytyksestä ja suorittaa toimenpiteen.³² Naisen hengen ollessa vaarassa itsemurhan takia päätöksen tekevät synnytyslääkäri ja kaksi psykiatria, joista vähintään toisella on oltava kokemusta raskaana olevien naisten hoidosta raskauden aikana ja sen jälkeen. Tarvittaessa vähintään yhden lääkäreistä tulisi konsultoida naista hoitavaa yleislääkäriä.³³

Laissa on erikseen maininta siitä, ettei se rajoita matkustamista toiseen valtioon suorittamaan aborttia eikä rajoita tiedonsaantia muissa valtioissa lailisista aborttipalveluista.³⁴ Uudessa laissa on kriminalisoitu sikiön tuhoaminen, ja tästä on säädetty enintään 14 vuoden vankeusrangaistus.³⁵ Kyseinen kriminalisointi oli aiemmin sisällytetty lain *The Offences Against the Person Act 1861* kohtiin 58 ja 59, jotka uusi laki nyt kumoaa.

28 Asiasta uutisoi ensimmäisten joukossa Irish Times: <http://www.irishtimes.com/news/woman-denied-a-termination-dies-in-hospital-1.551412>, sivuilla vierailtu 7.5.2013.

29 Protection of Life During Pregnancy Act 2013.

30 Ibid. kohdat 7, 8 ja 9.

31 Ibid. kohta 7.

32 Ibid. kohta 8.

33 Ibid. kohta 9.

34 Ibid. Head 13 Travel and Information.

35 Kohta 22: It shall be an offence to intentionally destroy unborn human life.

Irlannin uusi aborttilaki on vaikeasti saavutettu kompromissi maassa vaikuttavien kahden eri näkemysuunnan, aborttioikeutta vastustavan *pro-life*-aatteen ja naisen valinnanvapautta puolustavan *pro-choice*-aatteen välillä.

6 Lopuksi: Abortti ulkomailta

Irlannin aborttilainsäädäntö säilyy yhtenä Euroopan tiukimmista. Uusi laki ainoastaan selventää laillisen abortin mahdollisuutta. Abortti on edelleen mahdollinen vain tilanteissa, joissa naisen henki on vaarassa. Abortti ei edelleenkään ole mahdollinen esimerkiksi sosiaalisiin syihin perustuen tai jos nainen on tullut raskaaksi raiskauksen takia. Raskaudenkeskeytys ei ole myöskään mahdollinen tilanteessa, jossa sikiö ei ole elinkelppoinen. Irlannissa on käyty keskustelua muun muassa siitä, onko perustuslain 40.3.3 artiklaa hyväksyttävää tulkita siten, että sikiö, joka ei ole elinkelppoinen ei saisi lain turvaamaa oikeutta elämään. Tämä tulkinta sallisi sen, että näissä tapauksissa nainen saisi keskeyttää raskauden tilanteessa.³⁶ Tätä tarkennusta ei kuitenkaan sisällytetty uuteen lakiin.

Tiedon tarjoaminen abortin tekemisestä ulkomailta on sallittua. Oikeus matkustaa ulkomaille tekemään abortti on tunnustettu myös uudessa laissa. Mikäli irlantilainen nainen haluaa saada lääketieteellisesti turvallisen abortin, usein matkustaminen on hänen ainoa vaihtoehtonsa. Teoriassa kaikilla irlantilaisilla naisilla on vapaus tähän, mutta käytännössä tilanne ei ole yksinkertainen. EU:n takaama vapaa liikkumisoikeus on riippuvainen erilaisista sosio-ekonomisista lähtökohdista, mikä ilmenee muun muassa artikkelissa käsitellystä *A, B ja C v. Irlanti* -tapauksesta. Esimerkiksi Irlannissa oleskelevien ei-irlantilaisten naisten oikeus matkustaa tekemään abortti ulkomaille ei ole itsestään selvä. Sitä vastoin on selvää, ettei laittomasti Irlannissa oleskelevalla ole matkustusmahdollisuutta.³⁷

Yhteenvedona voidaan todeta, että uusi laki selventää ja parantaa niiden naisten oikeusasemaa, joilla on oikeus lailliseen aborttiin. Käytännössä EIT:n oikeuskäytäntö on pakottanut Irlantia uudistamaan aborttia koskevaa lainsäädäntöään. Tästä huolimatta uusi laki jättää lailliseen aborttiin oikeutettujen naisten ryhmän hyvin pieneksi, ja suurimmalle osalle raskaudenkeskeytys ei ole edelleenkään toteutettavissa.

36 Kts. <http://humanrights.ie/constitution-of-ireland/letter-to-the-irish-times-on-abortion-legislation-and-fatal-foetal-abnormalities/>.

37 Gilmartin ym. 2011 s. 276.

Lähteet

Virallislähteet

HE 309/1993 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta.

Convention for the Protection of Human Rights and Dignity of the Human Being with regard to the Application of Biology and Medicine: Convention on Human Rights and Biomedicine 4.4.1997, ETS no. 164

Offences Against Person Act

Protection of Life During Pregnancy Act 2013 number 35 of 2013

Yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi sellaisena kuin se on muutettuna yhdenmääntöistä pöytäkirjalla 4.11.1950

Oikeustapaukset

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin

EIT A, B ja C v Irlanti, app. 25579/05 16.12.2010

EIT Calvelli ja Ciglio v Italia, app. 32967/96 17.1.2002

EIT LCB v Iso-Britannia, app. 23413/94 09.06.1998

EIT McCann v Iso-Britannia, app. 17851/91 27.09.1995

EIT Open Door ja Dublin Well Woman v Irlanti, app. 14234/88 29.10.1992

EIT Pretty v Iso-Britannia, app 2346/02 29.7.2002

EIT Vo v. Ranska, app. 53924/00 8.7.2004

EIT X. v. Iso-Britannia, app. 8416/79

Irlannin korkein oikeus

The Attorney General v. X and Others, 05.03.1992

Kirjallisuus:

Bjälle, Jan G.; Haug, Egil; Sand, Olav; Oystein, V. Sjaastad & Toverud, Kari C.: Ihminen: Fysiologia ja anatomia. 1999. (Bjälle ym. 1999)

Cole, David: Going to England: Irish Abortion Law and the European Community, *Hastings International and Comparative Law Review*, Vol. 17, Issue 1 (Fall 1993), s. 113–142. (Cole 1993)

Connell, John: Medical tourism. CABI 2011. Online. (Connell 2011)

Gilmartin, Mary & White, Allen: Interrogating Medical Tourism: Ireland, Abortion, and Mobility Rights. *Chicago Journals* Vol. 36, No. 2, Winter 2011. (Gilmartin ym. 2011)

Gozdecka, Dorota A.: Moral obligation of the state or a woman's right to privacy?. NoFo 6, April 2009. (Gozdecka 2009)

Lääkärin etiikka: 6. painos, Suomen Lääkäriliitto, 2005. (Lääkärin etiikka 2005)

Pellonpää, Matti: Euroopan ihmisoikeussopimus. 4., uudistettu painos, Gummerus Kirjapaino, Jyväskylä 2005. (Pellonpää 2005)

Scheinin, Martin: Ihmisarvon loukkaamattomuus valtiosääntöperiaatteena. Teoksessa: Van Aerschot, Paul; Ilveskivi, Paula & Piispanen, Kirsi (toim.): Juhlakirja Kaarlo Tuori 50 vuotta. Hakapaino. Helsinki 1998, s. 57–71. (Scheinin 1998)

Verkkolähteet

Human Rights Watch: A State of Isolation: Access to Abortion for Women in Ireland. 2010. <http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/ireland0110webwcover.pdf>. Sivuilla vierailtu 8.5.2013. (Human Rights Watch 2010)

World Health Organization: Facts and figures about abortion in the European Region. <http://www.euro.who.int/en/what-we-do/health-topics/Life-stages/sexual-and-reproductive-health/activities/abortion/facts-and-figures-about-abortion-in-the-european-region> Sivuilla vierailtu 9.5.2013. (WHO:n julkaisu)

Protection of life during Pregnancy Bill 2013: <http://www.merrionstreet.ie/wp-content/uploads/2013/04/Protection-of-Life-During-Pregnancy-Bill-PLP-30.04.13-10.30.pdf> Sivuilla vierailtu 8.5.2013. (Protection of life during Pregnancy Bill 2013)

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö: Arviomuistio rajat ylittävstä terveydenhuollosta. 14.2.2013. http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=6801530&name=DLFE-25813.pdf Sivuilla vierailtu 9.5.2013. (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön julkaisu 2013)

Työ- ja elinkeinoministeriö: Hoito- ja hoivapalvelujen kansainvälistyminen ja vienti. Mahdollisuudet ja työryhmän ehdotukset strategisiksi linjauksiksi. Konserni 2/2011. http://www.tem.fi/files/28924/2_2011.pdf Sivuilla vierailtu 8.5.2013. (Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu 2011)